

Створення системи інформаційного забезпечення інноваційних проектів, зокрема через Internet, дасть змогу активно залучати до співпраці інвесторів і споживачів.

Незважаючи на те, що на сьогодні в Україні спостерігаються несприятливі умови для інноваційної діяльності, все ж таки здійснюються різноманітні інноваційні проекти. Але, як свідчить світовий досвід, необхідною умовою має бути підтримка держави – як фінансова, так і законодавча. І чим скоріше закінчиться політична криза і будуть проведені необхідні зміни, тим скоріше вдасться домогтись економічного зростання в країні.

УДК 33.004.69 (477)

В.О. Шутенко, Т.І. Городиський

Інститут підприємництва та перспективних технологій, м. Львів

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РЕГІОНУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

© Шутенко В.О., Городиський Т.І., 2001

Розглядається суть інноваційного потенціалу регіону як фактора довготермінового інноваційного розвитку економіки, визначається його функціональне призначення та виявляються структурні елементи.

The essence of innovational potential of region as long-term factor of innovational development of economy is considered in the article as well as the innovational potential's functional appointment. Structural elements of innovational potential are determined.

Досягнення економічного зростання є одним з пріоритетних завдань, яке стоїть перед Україною на сучасному етапі. Дослідження зарубіжних та вітчизняних вчених довели, що лише інноваційний розвиток національної економіки та ефективне використання найновіших технологій спроможні забезпечити довготривале економічне зростання. Бондаренко О.О. стверджує, що інноваційний тип економічного зростання змінює по суті його основу: зі сфери масового промислового виробництва рушійні сили переміщуються у сферу розробки, впровадження і комерціалізації різноманітної нової продукції і послуг малої серійності. Це змушує забезпечувати високу концентрацію не тільки матеріальних і фінансових ресурсів, а й приділяти особливу увагу інтелектуальним ресурсам та підприємницькій ініціативі. Техніко-технологічні і соціально-організаційні інновації створюють фундаментальну основу цих перетворень.

У зв'язку з цим автор вважає доцільним введення на розгляд категорії “інноваційна складова економічного зростання”, що визначається як єдина консолідована система навичок, досвіду, знань, умінь і поглядів з втілення їх у людських, техніко-технологічних, організаційно-управлінських та інших факторах економічного зростання [2].

Особливого значення інноваційний розвиток набуває для перехідних економік, зокрема України. Ринкові відносини, що розвиваються, гостро висвітлюють спадщину адміністративно-командної системи – надвитратне, неефективне господарювання, що в умовах жорсткої міжнародної конкуренції та встановлення врівноважених цін ставить більшість існуючих підприємств перед фактом банкрутства. Подолання цього стану

можливе тільки через потужний інноваційний перерозподіл ресурсів суспільства на користь конкурентоспроможних наукомістких виробництв. Країна, з перехідною економікою, яка програє “інноваційні змагання”, залишається аутсайдером світової спільноти. Тому Україна може претендувати на належне їй за потенціалом місце у Європі та світі лише за умови спроможності опанувати інноваційний шлях розвитку. Оскільки потенціал, у цьому випадку інноваційний, відіграє важливу роль у забезпеченні довготривалого інноваційного розвитку економіки, то постає проблема всебічного дослідження цього поняття.

Сьогодні все більшого значення надається розвитку регіонам України, що обумовлює посилення їх відповідальності за стан та розвиток інноваційного потенціалу і залучення його до розв’язання регіональних соціально-економічних проблем, тому актуальним виступає питання наукового дослідження регіонального інноваційного потенціалу.

Таке дослідження вимагає розв’язання двох завдань: розкриття внутрішньої будови (структурні елементи та їх взаємозв’язок) інноваційного потенціалу та виявлення чинників, які впливають на інноваційний потенціал в регіоні.

Для виявлення усіх структурних елементів інноваційного потенціалу необхідне чітке розуміння суті цього поняття та його функціонального призначення. Балабанов І.Т. дає визначення інноваційного потенціалу як сукупності різних видів ресурсів, включаючи матеріальні, фінансові, інтелектуальні, науково-технічні та інші ресурси, необхідні для здійснення інноваційної діяльності [1]. Галушко Є.С. визначає інноваційний потенціал підприємства як спроможність підприємства розробляти і впроваджувати нововведення відповідно до необхідних якісних стандартів з метою адаптації до змін у зовнішньому середовищі [4]. Однак ці визначення вимагають уточнення, оскільки перше з них включає лише ресурсний бік інноваційного потенціалу, і не характеризує спроможність країни, регіону, підприємства тощо розробляти і впроваджувати нововведення, а друге – не враховує ресурсний бік інноваційного потенціалу.

Термін потенціал походить з латинської *potentia*, – що означає сила й характеризує “джерела, можливості, засоби, які можуть бути використані для розв’язання будь-якого завдання, досягнення якоїсь цілі, можливості окремої людини, суспільства, держави в певній області” [3]. В роботах, в яких висвітлюються дослідження теорії потенціалів, застосовують широкий клас визначень потенціалу, серед яких: народногосподарський потенціал, економічний потенціал, оборонний потенціал, інтелектуальний потенціал, науково-технічний потенціал, природно-ресурсний потенціал, виробничий потенціал, кадровий потенціал, інформаційний потенціал, інноваційний потенціал. Усі перераховані потенціали суспільства взаємодіють та взаємодоповнюють один одного.

Багато авторів, говорячи про можливість здійснення інноваційної діяльності, вживають термін науково-технічний потенціал, ототожнюючи його з інноваційним потенціалом. Однак існує істотна відмінність між поняттям науково-технічного та інноваційного потенціалу. Цю відмінність можна визначити, проаналізувавши такі поняття, як науково-технічний потенціал та інновація.

На сьогодні в економічній науці немає єдино прийнятого визначення поняття науково-технічного потенціалу. Так, Канигін Ю.М. дає визначення науково-технічного потенціалу як системи, яка включає науку, освіту і технічний потенціал виробництва, іншими словами, це вся сукупність чинників (інтелектуальних і матеріальних), які визначають рівень, терміни і масштаби поширення нових технологічних систем у суспільному виробництві [5].

В ЮНЕСКО прийнято таке визначення науково-технічного потенціалу – наявність ресурсів, які має країна для наукових відкриттів, винаходів і технічних нововведень, а також для розв’язання національних і міжнародних проблем, які висунуті перед наукою.

Як зазначає Дорофієнко В.В. можна виділити два основні підходи, які намітились у визначенні поняття науково-технічного потенціалу: 1) це поняття розглядається як сума ресурсів і структур розташованих в регіоні; 2) як спроможність регіону виробляти, отримувати і передавати нові досягнення науки і техніки. Проте лише поєднання цих двох підходів дає якнайповніше визначення науково-технічного потенціалу [6].

Щодо визначення поняття інновація, то тут також немає єдиної думки. У вітчизняній економічній літературі завжди підкреслювався технічний функціональний аспект категорії “інновація”, а в західній – її ринкова цілеспрямованість, властивість бути товаром та створювати товари.

Інноваційний продукт як товар має дві основні властивості:

- новизна вжитку цієї споживчої вартості для задоволення певної суспільної потреби (ринкова новизна);
- новизна наукової ідеї або технічного вирішення, що лежить в основі інновації (науково-технічна новизна).

Однак найбільш повно розкриває усі сторони поняття інновації характеристика за такими напрямками.

По-перше, інновацію можна характеризувати, беручи до уваги її чітку направленість на остаточний результат (одержання прибутку на ринку, задоволення суспільної потреби). По-друге, інновація розглядається як результат складного процесу, який передбачає різні зміни, не тільки технічного, але й економічного, соціального та структурного видів. По-третє, інновація забезпечує економічний, соціальний, науково-технічний та інші види ефектів. Отже, інновація – це результат створення та освоєння у виробництві принципово нового або модифікованого засобу – нововведення, яке задовольняє певні потреби і забезпечує прибуток, даючи при цьому низку ефектів.

Зіставивши визначення науково-технічного потенціалу та інновації, можна зауважити:

- 1) використовуючи науково-технічний потенціал, можна забезпечити створення нововведення;
- 2) для того, щоб нововведення досягнуло успіху на ринку, необхідно залучити додаткові можливості, яких не має науково-технічний потенціал.

Отже, науково-технічний потенціал можна розглядати як складову частину інноваційного потенціалу, яка забезпечує: виникнення ідеї, здійснення процесу НДДКР та впровадження нововведення у виробництво, а процес впровадження нововведення на ринок забезпечує інша складова частина інноваційного потенціалу, яку доцільно назвати маркетинговою. Виявити ж елементи маркетингової складової інноваційного потенціалу дасть можливість детальне вивчення структурної будови.

Враховуючи вищесказане, можна дати визначення регіонального інноваційного потенціалу.

Інноваційний потенціал регіону – це спроможність регіону, використовуючи наявні ресурси та інфраструктуру, створювати інноваційний продукт та впроваджувати його на ринок.

За функціональним призначенням інноваційного потенціалу розрізняють дві групи функцій. До першої групи належать загальні функції інноваційного потенціалу:

- 1) генеруюча – забезпечення умов для виникнення ідеї нововведення;
- 2) виробнича – перетворення ідеї нововведення в конкретний інноваційний продукт;

3) збутова – впровадження інноваційного продукту на ринок.

До другої групи належать спеціальні функції інноваційного потенціалу:

- 1) створення основи для кооперації цього економічного регіону з іншими районами країни, а при експортній орієнтації регіону – також з-за кордоном;
- 2) забезпечення умов для покращання добробуту населення.

Отже, структурна будова інноваційного потенціалу базується на двох складових: науково-технічний потенціал та маркетингова складова.

Своєю чергою, науково-технічний потенціал та маркетингова складова базуються на кадровій, матеріально-технічній, інформаційній та організаційній складових.

Кадрову складову науково-технічного потенціалу можна розділити на такі дві групи, відповідно до їх функціонального призначення:

- 1) *особи, які здійснюють генерування ідей;*
- 2) *особи, які займаються виробничим освоєнням наукових досліджень.*

До складу першої групи входять: працівники наукових закладів і вузів, безпосередньо зайнятих в науково-дослідному процесі; студенти, залучені до науково-дослідної роботи; працівники підприємств, залучені до НДДКР; фізичні особи, які займаються винахідницькою та раціоналізаторською діяльністю.

До другої групи входять: працівники науки і виробництва, зайняті освоєнням наукових досліджень.

Матеріально-технічна складова науково-технічного потенціалу включає такі дві групи:

- 1) *ресурси, задіяні в процесі генерації ідей;*
- 2) *ресурси, задіяні в процесі освоєння наукового дослідження;*

До першої групи входять: дослідно-експериментальна база наукових закладів і вузів; дослідно-експериментальна база науково-технічних підрозділів підприємств; дослідно-експериментальна база індивідуальних раціоналізаторів та винахідників.

До другої групи входять: засоби та предмети праці, які використовуються у виробничому процесі по створенню інноваційного продукту.

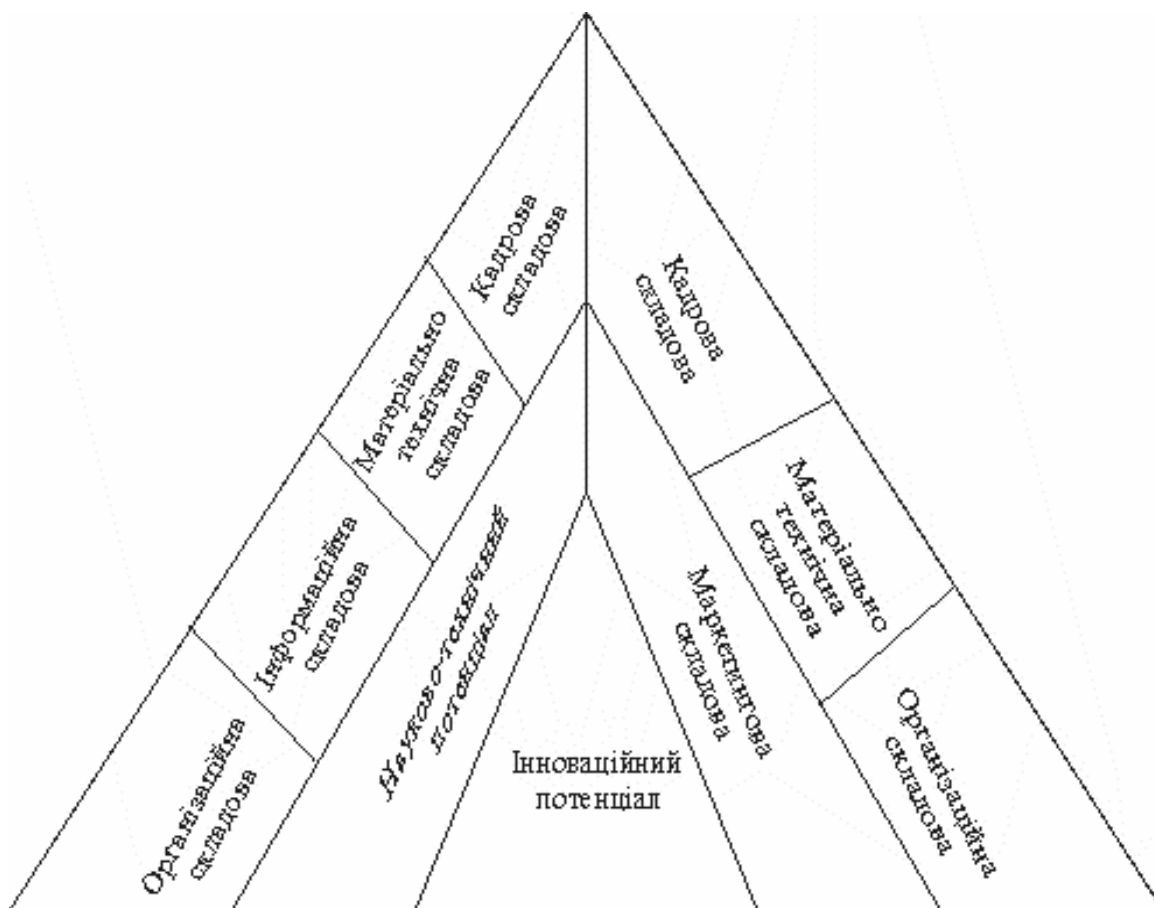
Інформаційна складова включає: 1) інформаційні фонди – формуються під впливом базису, який являє собою накопичений людством сукупний об'єм знань по всіх галузях науки, техніки і виробництва. Знання виступають у вигляді зафіксованої науково-технічної інформації різних рівнів і характеристик: наукові теорії і закони, відкриття, винаходи, раціоналізаторські пропозиції, технічні і технологічні вирішення, методи організації і управління виробництвом, дані про властивості матеріалів, предметів, засобів тощо;

2) системно-технічні засоби інформаційного обслуговування.

Організаційна складова включає такі дві групи:

- 1) *організація процесу генерації ідей;*
- 2) *організація виробничого освоєння результатів наукового дослідження.*

До першої групи входять: організація територіального розміщення і ресурсного забезпечення наукових закладів і вузів; організація дослідницького процесу на підприємствах.

До другої групи входять: організація дослідної апробації і виробничого освоєння наукових досягнень.

Кадрова складова маркетингової частини інноваційного потенціалу включає осіб, задіяних у процесі реалізації інноваційного продукту.

Матеріально-технічна складова включає ресурси, задіяні у процесі реалізації інноваційного продукту.

Організаційна складова включає організацію збутової діяльності інноваційного продукту.

Структурну будову інноваційного потенціалу можна зобразити схематично, як це показано на рисунку.

1. Балабанов И.Т. *Краткий курс инновационного менеджмента*. – М., 2000.

2. Бондаренко О.О. *Оптимізація інвестиційного забезпечення інноваційної складової економічного зростання в Україні*. Автореф. ... дис. канд. екон. наук. 08.02.02 / Українська академія банківської справи. – Суми, 2000. 3. Большая советская энциклопедия. – 3 изд. – М., 1978. 4. Галушко Е.С. *Повышение эффективности использования инновационного потенциала в условиях перехода к рыночным отношениям*. Дис. ... канд. экон. наук НАН Украины; Институт экономики промышленности. – Донецк, 1998. 5. Дорофиев В.В. *Управление научно-техническим потенциалом региона: Организационно-информационные аспекты* // Под ред. Ю.М. Каныгина. – К., 1995. 6. Каныгин Ю.М. *Научно-технический потенциал (проблемы накопления и использования)*. – Новосибирск, 1974.